

ΔΑΡΒΙΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ-**1** -Η Ο ΠΡΟΠΑΤΩΡ ΤΟΥ...ΚΟΥΡΕΝΤΖΗ!

Critics - Point

Δαρβινισμός εν μουσικῇ: ἀνεκαλύφθη
ὁ...προπάτωρ τοῦ Κουρεντζῆ !!!

[Εἶναι ὁ «μαέστρος» Thomas Hengelbrock, ἰδρυτῆς
(1991) τοῦ συνόλου Balthasar Neumann, χορωδίας +
ὀρχήστρας]

6/2020.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ πὺ ἡ χορωδία+ὀρχήστρα, λέει, Balthasar Neumann, γέννημα (1991) καὶ θέμμα τοῦ «ἀρχιμουσικοῦ» Thomas Hengelbrock, ἐμφανίζεται στὸ Μέγαρο. (Ὡστόσο ὀλόψυχα καὶ ὡς κριτικὸς καὶ ὡς φορολογούμενος, εὐχομαι νᾶναι ἡ τελευταία). Τὴν προηγούμενη ἢ προηγούμενες φορές πάντως, μᾶλλον κατ' ἐκτίμησή μου, σημαντικότερες συναυλίες, διδόμενες ταυτόχρονα, ἀπέτρεψαν τὴν ἀκρόασή της. Αὐτὴ τὴ φορά, κατὰ τὸ λαϊκιστὶ λεγόμενον, τὴν ἐπάτησα πολὺ ἄσχημα, λόγῳ του προγράμματος ἔργων Μπετόβεν: α' μέρος, ἡ προσφιλέστατή μου Ποιμενικὴ Συμφωνία, β' μέρος ἡ σπανιότατα ἀκουομένη Λειτουργία, ντο μείζ, ἔργο 86. Ὑπενθυμίζω ὅτι, εὐλαβικότατος λάτρης τοῦ Μπετόβεν, τὸν θεωρῶ ὡς δέκα μεγαλοφυΐες στὸ σαρκίῳ μιᾶς, καὶ περνῶ στὸ σχολιασμό.

Παρά τὰ καθιερωμένα, ἀρχίζω ἀπὸ τὸ καθαρὰ ὀπτικὸ μέρος, τὴ «σκηνοθεσία» τῆς ἐκδηλώσεως. Διότι ὅπως καὶ στὴ...Μούζικα-λατέρνα (συγγνώμην: ἐννοοῦσα MusicAeterna) τοῦ Κουρεντζῆ, ἡ «σκηνοθε-

σία», προφανέστατα έπαιζε ρόλο σημαντικότερο του ακροάματος.

Πρώτον (λάθος δικό μου ίσως) δέν εγνωρίζα ότι τὸ ὀργανικὸ σύνολο χρησιμοποιοῦσε τὰ ἀποτρόπαια «παλαιὰ» ὄργανα. Οἱ μύστες τους, καί ἔχουμε μπόλικους πιά καί στήν Ἑλλάδα, δέν εἶναι ἱκανοί ἢ δέν κοπιάζουν νὰ σκεφτοῦν ὅτι 1) ἂν ὄντως τὰ παλιὰ ὄργανα ἦταν καλλίτερα, οἱ ἐπιγενόμενοι δὲ θὰ μοχθοῦσαν (καί πῶς!) γιά νὰ τὰ βελτιώσουν. Διανοήθηκε ποτὲ κανεὶς νὰ φτιάξει καλλίτερα βιολιά... Στραντιβάριους ἢ Ἀμάτι; καί 2) ὅτι οἱ αἰθουσες συναυλιῶν καί τὰ θέατρα τοῦ 18ου αἰῶνος, μέσα σὲ πύργους μεγαλοφεουδαρχῶν ἢ χώρους δημόσιους, εἶχαν διαστάσεις... κάποτε πολὺ μικρότερες ἐκείνων πού ἐπικράτησαν μετὰ τὸ 1850. Τὰ ἔχουμε ξαναβροντοφωνάξει εἰς ὧτα μὴ ἀκουόντων πού ἐμμένουν στίς κακόηχες παληατσαρίες, ἐπιμένοντας ὅτι ἔτσι ἀποδίδεται καλλίτερα ἢ μουσικῆ... Μήπως εἶναι καί αὐτὸ σύμπτωμα ἀφανισμοῦ τῆς μουσικῆς, ὅπως οἱ Καϊήτζ, Μπουλέζ, Στοκχάουζεν καί Ξενάκης;

Δεύτερον: ὅπως τὰ ἔγχορδα (τοῦλάχιστον ἐδῶ βιολιά I. καί II. καί βιόλες) στή...Μούζικα-λατέρνα, ἔτσι καί ἐδῶ τὰ οἱ συνάδελφοί τους ἔπαιζαν πλέον τῶν δύο ὥρῶν ὀρθιοι. Μαραθῶνιος ὀρθοστασίας! (Παρεμπιπτόντως: παγκόσμιο ἀνδρικό ρεκόρ Μαραθῶνίου: 2 ὥρες, 1' καί 32''. Ἀπόσταση::42 χλμ. καί 195 μ.) Τί ἔκαναν καί τοὺς ἔβαλε τιμωρία; ἀπόρησε χιουμοριστικότατα ἢ γυναίκα μου. Τὴν ἀπορία της συμμερίζομαι ἀπόλυτα, ἀλλ' ἀδυνατῶ νὰ λύσω.

Τρίτον, ἡ κανονικῶν διαστάσεων καί φωνητικῶς ἄψογη χορωδία, στήθηκε μπροστά-μπροστά στή σκηνή, κρύβοντας ἐν πολλοῖς τὸ «μαέστρο», ἰδίως τὰ ἀχαμνόηχα πνευστὰ καί τὰ 80% τῆς ὀρχήστρας. Ἐπὶ κεφαλῆς της (ἀ' βιολι) ἦταν ἐπιβλητικὴ καί ὠραία Ἀφρικανίδα κυρία. Γιά κινησεολογία τοῦ «μαέστρου» δέν γίνεται λόγος: ὅσο ἐπαγγελματικὴ καί ἂν φαινόταν δέν ἔδειχνε νὰ συμβάλλει οὐσιαστικά στὸ πανάθλιο ἀποτέλεσμα, ἰδίως τῶν πρώτων μερῶν. τῆς συμφωνίας.

1. ΜΠΕΤΟΒΕΝ, ΔΟΥΝΤΒΙΧ ΒΑΝ [Beethoven, Ludwig van, 1770-1827]: Συμφωνία ἀρ. 6, φα μαίζ, «Ποιμενική», ἔργο 68, γράφτηκε 1803-1808, παγκ. ἀ' ἐκτ. Theater an der Wien, 22 Δεκ. 1808]. Τὰ μάρη: I. *All^o ma non troppo* (Συναισθήματα χαρᾶς ξυπνοῦν φθάνοντας στήν ἐξοχή.) II. *Andante molto mosso* (Σκηνή στὸ ρυάκι) III. *All^o* (Εὐθυμὴ συντροφιά τῶν χωρικῶν). IV. *All^o* (Καταιγίδα-Θύελλα). V. *Allegretto* (Τραγοῦδι τῶν βοσκῶν καί συναισθήματα χαρᾶς μετὰ τὴ θύελλα). Ἀπὸ τὴ θεία μεπετοβενικὴ ἐνορχήστρωση,

σιγοφιθύριζαν, περίπου σαν χαλασμένες σφυρίχτρες, κακοτονισμένα ξύλινα: κάποτε απείχαν ίσως και τέταρτο τόνου από τα έγχορδα, πολύ καλλίτερα κουρδισμένα μέν, άλλ' επίσης αδυνάτου ήχου, κρίνοντας από τις αδρές δοξαριές τους, ανίκανες να αποκαταστήσουν μια φυσιολογική, πρό πάντων γνώριμη, ισορροπία με τα ξύλινα. Αποτέλεσμα; ήχητικός άχταρμας, όπου επικρατούσαν μόνον...δευτερεύουσες φωνές και συνοδευτικά σχήματα. Τα πασίγνωστα θεία θέματα, μήτε πού ακούγονταν μες στο μάγμα ασυνήθιστων ήχων όπου μέσα του, κάπου κάπου κάτι θύμιζε την Ποιμενική που ξέρουμε. *Schämen sie sich!* (γερμ. Ντροπή σας!)

2) 1. ΜΠΕΤΟΒΕΝ, ΛΟΥΝΤΒΙΧ ΒΑΝ [Beethoven, Ludwig van, 1770-1827]: Λειτουργία, (πάνω στο κείμενο της Καθολικής Έκκλησίας), ντο μείζ., έργο 86. Τά μέρη: I. *Kyrie* (Κύριε)· II. *Gloria* (Δοξολογία)· III. *Credo* (Πιστεύω—το Σύμβολο της Πίστεως)· IV. *Sanctus* (Άγιος)· V. *Benedictus* (Εύλογημένος)· VI. *Agnus Dei* (Ο Αμνός του Θεού)·

Ποτέ δε συσχέτισα το Μπετόβεν με τη θρησκεία. Για μένα υπήρξε πάνω από όλα ή μουσικά μεγαλοφυέστερη και ήθικα ρωμαλεότερη προσωποποίηση του μεγίστου ίσως της ανθρώπινης δυστυχίας. Βέβαια, υπάρχει εκείνο το ανεπανάληπτο γ' μέρος ίσως του προσφιλέστερού μου όλων των έργων του, του Κουαρτέτου Έγγχορδων αρ. 15, λα έλ., έργο 132. που ο ίδιος τιτλοφόρησε *heiliger Dankgesang eines Genesenen an die Gottheit, in der lydischen Tonart* [Άγία και εύχαριστήρια μολπή αναρρωνύοντος προς τη Θεότητα, σε τρόπο Λύδιο]. Όμως άμαρτία έξωμολογημένη θαυμάζω αλλά ποτέ δεν άγάπησα τη *Missa Solemnis*, έργο 123, στην υπερβολικά «φωτεινή» για μένα τονικότητα της ρε μείζ.. Όπως και δε θεωρώ τίποτε πιο ξεπερασμένο από το κείμενο της Ωδής στη Χαρά του Σίλλερ, Φινάλε της Συμφωνίας αρ. 9, σε ρε έλ. *Seid umschlungen Millionen* [Άγκαλιαστείτε εκατομμύρια] την εποχή των Διδύμων Πύργων, της Άλ Κάϊντα, του μπίν Λάντεν και του ISIS. Ήδη επί Ναζί, το είχε προβλέψει ο μεγάλος Τόμας Μάνν, βάζοντας στο στόμα του συνθέτου Άδριανού Λέβερκύν, ήρωος του ανεπανάληπτου Δόκτορος Φάουστους, την τρομερή φράση *Θέλω να σβήσω την Ένάτη του Μπετόβεν.*

Άς μην υπερεκτιμάται το γεγονός ότι ή Λειτουργία, ντο μείζ., έργο 86, γράφτηκε το 1807 κατά παραγγελία του πρίγκιπα Νικολάους

Ἐστεργάζου, ἐπειδὴ ὁ Χαϊντν (1732-1809) ἦταν πιά 75 ἐτῶν, ἄρα ὑπερῆλιξ γιὰ τὴν ἐποχὴ. Οὐτε καὶ ὅτι ὁ πρίγκιπας, μαθημένος ἀπὸ τὸ Χαϊντν, δυσαρεστήθηκε ἀδιανόητα ἀπὸ τὸ ἔργο. Περιγράφουμε τὴ γλίτωση (;) ἀπὸ τὸ Χένγκελμπροκ καὶ τὴ...ἀκούσαμε ἑμεῖς. Μὲ τὴ «σκηνοθεσία», ἡ ἀρκετές φορές διάτορη καίτοι ἄψογα μελετημένη, εὐήχη καὶ εὐμολπη χορωδία.... καπάκωνε τὰ ὄργανα. Παρ' ὅλα ταῦτα μᾶς συνεπῆρε ἡ μουσικὴ, διόλου ἀσχετὴ μὲ τὸ στερεότυπο λειτουργικὸ κείμενο Ἡ παρτιτούρα, πρᾶγμα ὅχι ἰδιαίτερα συνηθισμένο στὸ Μπετόβεν, εἶναι πάνω ἀπ' ὅλα ἓνα ἀριστούργημα πάνσοφης ἀντιστίξεως πού κυλᾷ μὲ ἀκαταμάχητον αὐθορμητισμό, ἀνεμπόδιστο ἀπὸ τὸ κείμενο. Ἀπὸ τίς ὠραιότερες μελοποιήσεις τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ἴσως σὲ ὅλη τὴν ἱστορία τῆς μουσικῆς. Σίγουρα ὅμως εἶναι ἔργο πού χρειάζεται ἀρκετές ἀκροάσεις εὐπρεπῶν ἐρμηνειῶν καὶ ὅχι τσαρλατανισμῶν γιὰ νὰ ἐμποδωθεῖ.

Ἄ, **last but not least**, ἀγγλοσαξωνιστί τελευταῖο ἀλλ' ὅχι ἔσχατο.. Διαβάζουμε στὸ πρόγραμμα: Τὸ Σύνολο ἔχουν διευθύνει ὡς προσκεκλημένοι ἀρχιμουσικοὶ ὁ Θόδωρος Κουρεντζῆς καὶ ὁ Πάμπλο Ἡρας-Κασάδο [Pablo Heras Casado, Ἴσπανός, γ. 1977), πού δὲν ἔχω ἀκούσει ποτὲ ἀλλὰ εἶδα φωτογραφία του στὴ Βικιπαίδει—πρὸς ὥρας ἀρκεῖ... Εἶναι οἱ μόνοι πού ἀναφέρονται ὡς προσκεκλημένοι ἀρχιμουσικοὶ τοῦ συνόλου. Καὶ τὸν μὲν Κουρεντζῆ ἔχουμε ἀρκετὰ ἀκούσει γιὰ συμπεράνουμε τὴν μὲν εἶναι καὶ ὁ ὄλε-ὄλε Σπανιόλος. Ὅσο γιὰ τὸν Νώϊμαν ἀρχιτέκτονα τοῦ μπαρόκ πού...χωρὶς νὰ τοῦ τὸ ζητήσουν. (ἔζησε 1687-1753!) σφετερίστηκαν τὸ ὄνομά του, ἄς τὸν ἀφήσουν ἡσυχο. Ἄς ἀλλάξουν τὸ ὄνομα τοῦ συνόλου, πρᾶγμα **δυσκολότατο**. Ἐχω ἀκούσει **τόσο** καλλίτερη μουσικὴ στοὺς σταθμοὺς τοῦ παρισινοῦ μετρό! (ΜΜΑ, αἴθουσα ΧΔΑ, Τετ. 12.12.2020).

Λέξεις: 1025.

